

RAPORT

z realizacji inicjatywy Fundacji Fala Nowej Kultury: *CIAŁO WYKLUCZONE - ciałopozytywny projekt antydyskryminacyjny*

W okresie od września 2022 roku do listopada 2023 roku Fundacja Fala Nowej Kultury zrealizowała szereg antydyskryminacyjnych działań szkoleniowych, facylitacyjnych oraz wsparciowych na rzecz poprawy dobrostanu osób nastoletnich zamieszkujących województwo pomorskie, w szczególności Miasto Gdańsk. Niniejszy raport z realizacji inicjatywy stanowi podsumowanie wykonanej pracy, analizę jej, jak i sugestię dotyczącą możliwych do wprowadzenia, sprzyjających wzrostowi jakości życia młodych ludzi rozwiązań.

Zrealizowane przez Fundację Fala Nowej Kultury działanie facylitacyjne z udziałem osób nastoletnich opierało się na zaproszeniu młodych ludzi do trzech warsztatów - psychologicznego, prawnego i ciałopozytywnego. Na bazie wniosków z nich powstał niniejszy raport. W inicjatywie wzięły udział 504 osoby w wieku 14-19 lat, uczące się w 14 szkołach ponadpodstawowych z Gdańska, Kartuz, Słupska, Tczewa, Nowego Dworu Gdańskiego, Sopotu, Pruszcza Gdańskiego oraz Bytowa.

Warsztaty psychologiczne prowadziła kadra Stowarzyszenia 180 Stopni, suicydolożka i psychoterapeutka Iwona Woźniowska oraz psycholog Kordian Jasiński, a także psycholożka Klaudia Nowakowska.

Warsztaty prawne realizowali członkowie Stowarzyszenia Umarłych Statutów, wiceprezes organizacji Daniel Sjargi, a także aktywiści i studenci prawa, Jan Korczyński, Damian Zdancewicz oraz Michał Czesnowski.

Warsztaty ciałopozytywne moderowały prezeska i wiceprezeska Fundacji Fala Nowej Kultury, ciałopozytywne działaczki Maria Pyrek oraz Natalia Królak.

Udział w działaniu *CIAŁOPOZYTYWNA FACYLITACJA DLA NASTOLETNIICH PRZEDSTAWICIELI SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH* był dla uczestniczących placówek bezpłatny. Działanie odbyło się w ramach realizacji projektu *CIAŁO WYKLUCZONE - ciałopozytywny projekt antydyskryminacyjny*, finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię z Funduszy EOG i Funduszy Norweskich w ramach Programu Aktywni Obywatele - Fundusz Regionalny, inicjatywy realizowanej pod egidą pierwszej w Polsce ciałopozytywnej kampanii dla młodzieży SPÓJRZ NA SIEBIE.

Poniższy raport skonstruowany został z następujących części: *CZYM JEST CIAŁOPOZYTYWNA FACYLITACJA?, JAKI OBRAZ WYKONIŁY WARSZTATY?, O CZYM TO ŚWIADCZY?, NAD CZYM WARTO PRACOWAĆ?*.

CZYM JEST CIAŁOPOZYTYWNA FACYLITACJA?

Ciałopozytywność to idea, w myśl której każde ciało, niezależnie od swojego wieku, stanu zdrowia, poziomu sprawności oraz wyglądu, zasługuje na poszanowanie swojej godności.

Historia nurtu sięga lat 60. XX wieku, kiedy to w Nowym Jorku powstał ruch na rzecz normalizacji obecności ciał grubych w społeczeństwie. W tym okresie odbyły się pierwsze manifestacje oraz powstały pierwsze publikacje na temat prawa do równego traktowania bez względu na czyjś wygląd. Osoby grube mierzyły się wówczas z dyskryminacją w zakładach pracy oraz w środowisku medycznym, miały utrudniony dostęp do komunikacji publicznej. Częściowo, problem ich marginalizacji społecznej nie zniknął do dziś. Z biegiem lat, w działania mające na celu sprzeciw wobec wykluczania z życia społecznego osób, których ciała znajdują się z jakiegoś powodu poza oczekiwaną normą, przyłączały się zaczęły kolejne grupy, między innymi osoby z niepełnosprawnościami czy osoby chorujące przewlekle.

Jako czynność, bycie ciała pozytywnym oznacza oparty na szacunku, pozbawiony negatywnych zachowań stosunek do ciała swojego, jak i wszelkich innych osób. Negatywnymi zachowaniami nazywamy aktywną niechęć do własnego ciała, nazywamy działania, które krzywdzą ciało, takie jak głodzenie się, dokonywanie samookaleczeń, celowe zaniedbanie, a także działania, które krzywdzą ciało drugiej osoby, w tym dyskryminację, naruszanie przestrzeni osobistej bądź zawstydzanie kogoś z uwagi na wygląd czy odmawianie mu dostępu do pełnoprawnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Zgodnie z założeniami inicjatywy *CIAŁO WYKLUCZONE* – *ciałopozytywny projekt antydyskryminacyjny*, realizowanej przez Fundację Fala Nowej Kultury, facylitacją określamy warsztatowe opracowywanie wiedzy dotyczącej aktualnego poziomu wspierających ciało pozytywność rozwiązań funkcjonujących w danej szkole ponadpodstawowej, a następnie sporządzanie na bazie wniosków szeregu propozycji, których implementacja może ułatwić budowanie wewnątrz placówki bezpiecznego, akceptującego, ciało pozytywnego środowiska.

Jako Fundacja Fala Nowej Kultury, jesteśmy przekonane, że osoby uczące się mają prawo do nauki w czułym, wsłuchującym się w ich potrzeby środowisku. Rzeczywistość wygląda jednak inaczej. Według statystyk Urzędu Miejskiego w Gdańsku z 2019 roku, aż 84,3% gdańskich nastolatków spotkało się lub/i doświadczyło wyśmiewania i obrażania. W tym samym czasie, aż 76,1% spotkało się lub/i doświadczyło przemocy fizycznej. Z potrzeby przeciwdziałania tej sytuacji wzięta się koncepcja inicjatywy *CIAŁO WYKLUCZONE* – *ciałopozytywny projekt antydyskryminacyjny*.

JAKI OBRAZ WYŁONIŁY WARSZTATY?

Osoby prowadzące warsztaty jednogłośnie określiły doświadczenie realizacji projektu *CIAŁO WYKLUCZONE - ciało pozytywny projekt antydyskryminacyjny* jako wyjątkowe, stanowiące krok milowy w karierze każdej z nich. Młodzież biorąca udział w facylitacji okazała się każdorazowo zaangażowana, otwarta na zdobywanie wiedzy, ale też na dzielenie się własnymi przeżyciami związanymi z tematem. W każdej z 14 placówek uczestniczących młodzi ludzie byli bardzo aktywni, jasno wyrażali swoje myśli, chętnie brali udział w częściach ćwiczeniowych warsztatów.

Jednocześnie, osoby prowadzące warsztaty zwróciły szczególną uwagę na komunikaty młodzieży świadczące o niskim poczuciu sprawczości w obrębie własnej edukacji. Dla większości młodych ludzi zrealizowane zajęcia były pierwszym tego rodzaju wydarzeniem, podczas którego to oni pytani byli o opinię na temat funkcjonowania własnej placówki.

Ponadto, jedynie niewielka część osób biorących udział w warsztatach zapoznała się przynajmniej raz ze statutem swojej szkoły - jeszcze mniejsza grupa, licząca zaledwie kilka osób w skali całego projektu, potrafiła sprawnie posługiwać się jego zapisami. Osoby prowadzące warsztaty prawne wyodrębniły nieprawidłowości w każdym z poddanych analizie statutów, w każdej z 14 uczestniczących placówek.

W obrębie relacji osób uczących się z osobami nauczającymi, pojawiały się przypadki naruszeń przestrzeni osobistej, jak i godności młodego człowieka. Młodzież dzieliła się doświadczeniami nachodzenia w przestrzeni łazienek, zakazów korzystania z nich, niechcianego dotykania kolczyków lub włosów, zawstydzających komentarzy dotyczących ciała lub ubioru, rozwiązywania napięć za pomocą krzyku, kierowania wobec osób nastoletnich wypowiedzi o charakterze transfobicznym i homofobicznym. Choć nie były to przeważające doświadczenia, samo ich pojawienie się wśród wypowiedzi młodych ludzi uznajemy za istotny do podkreślenia aspekt zrealizowanych spotkań.

W zakresie prewencji suicydologicznej, wszystkie objęte programem placówki zatrudniały etatowych psychologów lub psycholożki, których zadaniem było zapewniać osobom nastoletnim dostęp do pierwszej pomocy psychologicznej. Tylko w jednej szkole młodzież oznajmiła radykalny opór wobec osoby prowadzącej gabinet, spowodowany systematycznym wykorzystywaniem zdobytej o osobach uczących się wiedzy na ich niekorzyść. Poza tym przypadkiem, młodzi ludzie wykazywali wysoki poziom zaufania do specjalistek oraz specjalistów obecnych w swoich szkołach.

W części placówek istotnym tematem okazała się kwestia wolności w zakresie własnego wizerunku. Zgodnie z ustawą o prawie oświatowym, statut szkoły ma możliwość określenia zasad ubierania się na terenie miejsca, nie umożliwia ona jednak kontroli nad decyzjami dotyczącymi fryzury, makijażu, obecności kolczyków czy tatuaży.

JAKI OBRAZ WYŁONIŁY WARSZTATY?

NAJCZĘŚCIEJ PRZYWOŁYWANE PRZEZ OSOBY NASTOLETNIIE PROBLEMY

z zakresu ciałopozytywności

- > utrzymujące się mity na temat ciałopozytywności,
przykładowo, przekonanie, że ciałopozytywność promuje otyłość
- > niski poziom aktualnej wiedzy medycznej,
przykładowo, przekonanie, że każde ciało grube to ciało chore, stosowanie krytykowanego przez obesitologów i obesitolożki przelicznika BMI
- > niestosowanie wspierających komunikatów w przestrzeni szkolnej,
przykładowo, niechciane lub negatywne komentarze dotyczące czyjegoś ciała ze strony osób rówieśniczych, jak i osób należących do kadry pedagogicznej
- > niestosowanie rozwiązań inkluzywnych w placówkach,
przykładowo, brak łazienek i szatni dedykowanych osobom niebinarnym, częste sytuacje niestosowania odpowiednich zaimków wobec danej osoby, pojawiające się sytuacje o charakterze transfobicznym oraz homofobicznym
- > zajęcia wychowania fizycznego prowadzone w sposób dyskryminacyjny,
przykładowo, stosowanie przez osoby prowadzące języka zawstydzającego wobec osób nastoletnich o ciałach mniej sprawnych fizycznie

z zakresu aspektów prawnych oraz statutu szkolnego

- > niezgodne z ustawą o prawie oświatowym obniżanie zachowania semestralnego oraz końcoworocznego z uwagi na pofarbowane włosy, przychodzenie do placówki w makijażu lub z pomalowanymi paznokciami
- > niezgodne z ustawą o prawie oświatowym zapisy w statucie regulujące zachowania wobec własnego ciała,
przykładowo, posiadanie kolczyków bądź tatuaży
- > stosowanie przez osoby nauczające zakazów naruszających godność,
przykładowo, zakazy korzystania z łazienki lub picia wody podczas lekcji
- > brak wyodrębnionych, jawnych, jasno określonych ścieżek postępowania w przypadku sytuacji o charakterze przemocowym ze strony osób rówieśniczych, jak i osób należących do kadry pedagogicznej

JAKI OBRAZ WYŁONIŁY WARSZTATY?

NAJCZĘŚCIEJ PRZYWOŁYWANE PRZEZ OSOBY NASTOLETNIIE PROBLEMY

z zakresu zdrowia psychicznego

- > niewystarczający poziom wiedzy odnośnie zaburzeń odżywiania, co skutkuje nierozpoznawaniem symptomów i zbyt późnym udzieleniem pomocy przez grono pedagogiczne oraz wsparcia przez grono rówieśnicze
- > brak wiedzy dotyczącej kroków postępowania w przypadku kryzysu psychicznego - zarówno własnego, jak i osoby rówieśniczej
- > mimo zaufania do pracujących w placówkach psycholożek i psychologów, nieczęste zgłaszanie się do nich w przypadku osobistych trudności
- > często występujące trudności z określaniem swoich potrzeb i samopoczucia
- > bardzo wysoki poziom przemęczenia, niezależnie od typu placówki

O CZYM TO ŚWIADCZY?

Młodzież uczęszczająca do szkół ponadpodstawowych na terenie województwa pomorskiego - a w szczególności Gdańska - charakteryzuje się wysokim poziomem wiedzy z zakresu dbania o dobrostan psychofizyczny. Zdecydowana większość z nich jest zaznajomiona z nurtem ciała pozytywności, a ponadto, w sposób świadomy i pozbawiony niepotrzebnego wstydu docenia wartość wsparcia psychologicznego. Jest ono im zapewnione, co spotyka się z uznaniem młodych ludzi, choć należy podkreślić, że zdarzają się sytuacje przekraczania swoich uprawnień.

Choć osoby nastoletnie znają pojęcia takie jak ciała pozytywność, na szczególną uwagę zasługuje fakt, że w zdecydowanej większości młodzież przyznaje, że nie potrafi stosować samoakceptacji w codziennym życiu. Formuła dostarczania im teorii, choć ważnej, wydaje się niewystarczająca w praktyce.

Co warte zauważenia, uczestnicząca w warsztatach młodzież wyrażała wdzięczność za wspólną pracę z kadrą projektu. Doceniali oni zainteresowanie ich osobistymi przeżyciami, jak i opiniami. Osobom prowadzącym facylitację wydało się to wyjątkowo istotne, że wyraźnie dał o sobie znać zapał młodych ludzi, ich chęć zmian, a także gotowość do podejmowania działań. Wśród podstawowych przeszkód na drodze młodzieżowego, samorzecznego aktywizmu należałoby przywołać ignorancję osób decyzyjnych wobec nastoletnich potrzeb, niski poziom zaangażowania w promocję postaw obywatelskich u młodych ludzi, niechętnie podejmowany dialog z młodzieżą. Zdaniem osób realizujących projekt, gdyby osoby nastoletnie miały więcej realnych szans na trenowanie własnej sprawczości, byłyby bardziej skłonne do aktywnego uczestnictwa zarówno w życiu szkół, jak i swoich lokalnych społeczności.

Analizując sytuację zbiorczo, młodzi ludzie prezentują znaczące braki w zakresie wiedzy na temat swoich praw i obowiązków. Placówki edukacyjne, do których uczęszczają, nie wykształcają w nich odruchu sięgania po tę wiedzę. Kadry projektu trudno jest pozbyć się wrażenia, że dyrekcje szkół oraz grona pedagogiczne korzystają na tej niewiedzy. Pewne niepisane, choć niezgodne z prawem zasady - o czym świadczą odkryte przez osoby realizujące prawne warsztaty nieprawidłowości w statutach - pozostają dzięki temu przez lata niezmienione.

Mamy świadomość, że wyciągnięte na bazie projektu wnioski dotyczące relacji na linii osoby uczące się a osoby nauczające są nie w pełni reprezentatywne. W związku ze strukturą hierarchii decyzyjnej w obrębie placówek, na realizację naszych działań zgodzić się musiała dyrekcja w oparciu o rekomendację osoby z grona pedagogicznego. Samo zaproszenie inicjatywy *CIAŁO WYKLUCZONE - ciała pozytywny projekt antydyskryminacyjny* świadczy o obecności choć jednej zaufanej, zainteresowanej wspieraniem młodzieży osoby dorosłej w każdej z uczestniczących szkół. Mimo to, podczas warsztatów przywoływane były doświadczenia naruszeń nauczycielskich kompetencji wobec osób nastoletnich. Zdaniem osób prowadzących facylitację, należy traktować to jako sygnał szerszego problemu.

NAD CZYM WARTO PRACOWAĆ?

Jedną z podstawowych sugestii osób uczestniczących w warsztatach, ale też osób prowadzących je, jest zapewnienie osobom nauczającym podobnego, praktycznego cyklu zajęciowego, który wspierałby ich w lepszym rozumieniu kwestii związanych z dobrostanem, ciepłopozytywnością, prawnymi aspektami wokół statutu. Kadra inicjatywy *CIAŁO WYKLUCZONE - ciepłopozytywny projekt antydyskryminacyjny* jest przekonana, że wszelkie nieprawidłowości nie wynikają ze złej woli grona pedagogicznego, a są efektem przyzwyczajenia i braku wdrażania nowych nawyków. Umożliwienie osobom nauczającym antydyskryminacyjnego dokształcania się, posłużyłoby zdecydowanie na korzyść całego środowiska szkolnego, nie tylko osób młodych, ale pedagogów i pedagożek również.

Każdą z 14 biorących udział w projekcie placówek charakteryzowały indywidualne trudności, indywidualne wyzwania. W każdej z tych szkół ponadpodstawowych zespół prowadzący facylitację zwrócił jednak uwagę na potrzebę przeciwdziałania potencjalnym naruszeniom. Osoby realizujące inicjatywę sugerowałyby każdorazowo wewnętrzną ewaluację skuteczności metod pedagogicznych stosowanych przez grono pedagogiczne, szkolenia z zakresu komunikacji bez przemocy (NVC), jak i wspólne z osobami uczącymi się oraz ich opiekunami prawnymi wypracowywanie struktur postępowania w przypadku wykroczeń przeciwko czyjejs godności. Dzięki jawnemu ustanowieniu sposobów reagowania na zachowania o charakterze przemocowym, dotknięci podobnymi sytuacjami młodzi ludzie będą chętniej i szybciej zgłaszać odpowiednim jednostkom swoje doświadczenia. Zwiększyłoby to szanse na udzielenie nastoletniemu człowiekowi wsparcia zanim pogorszy się jego dobrostan psychiczny. W obliczu kryzysu psychiatrii dziecięcej i młodzieżowej, nietajne struktury mogłyby dosłownie uratować czyjeś życie.

Istotnym punktem rozwoju pomorskich - w szczególności gdańskich - placówek byłoby zapewnienie młodym ludziom większej sprawczości w kwestiach szkolnych poprzez umocnienie pozycji samorządu uczniowskiego. Młodzież przejawia niewielką wiarę w potencjał inicjowania pozytywnych zmian, ponieważ brakuje im możliwości takiego zgłaszania swoich refleksji, który gwarantowałby im bycie brany pod uwagę. Wartościowa wydaje się rekomendacja odnośnie umożliwiania osobom reprezentującym swoich rówieśników aktywnego udziału w planowaniu funkcjonowania swoich szkół poprzez rzeczywiste zaangażowanie ich w działania rad pedagogicznych. Dosyć często tym, co blokuje inicjatywy samorządów uczniowskich, jest kwestia braku finansów. Jednym z rozwiązań mogłoby być połączenie programu Gdańskiego Funduszu Młodzieżowego ze wsparciem dla wspomnianych samorządów, w tym świadoma promocja projektu w szkołach.

Ponadto, ważną do przeanalizowania kwestią wydaje się być brak możliwości w części placówek spożycia ciepłego posiłku. Młodzi ludzie zmuszeni są wówczas do korzystania z wysoko przetworzonej żywności z okolicznych sklepów spożywczych. Nie sprzyja to ich zdrowiu fizycznemu, a przez to też psychicznemu.

NAD CZYM WARTO PRACOWAĆ?

PROPONOWANE PRZEZ OSOBY NASTOLETNIĘ ORAZ KADRĘ PROJEKTU ROZWIĄZANIA

z zakresu ciałopozytywności

- > włączanie ciałopozytywnych materiałów w plany zajęć w ramach godzin wychowawczych, lekcji języka polskiego oraz języka obcego
- > szkolenia obesitologiczne dla osób nauczających, w szczególności kadry przedmiotów takich jak wychowanie fizyczne, biologia, ale też osób współpracujących jako opieka pielęgniarska
- > wygospodarowywanie w placówkach miejsc odosobnienia
- > gdy nie ma możliwości zapewnienia ciepłego, taniego posiłku na terenie szkoły, wygospodarowanie kąpek kuchennych, w których osoby nastoletnie mogłyby podgrzać przyniesione z domu jedzenie w mikrofali
- > szkolenia na temat znaczenia języka inkluzywnego i niekrzywdzącego dla osób uczących się oraz dla osób nauczających
- > szkolenia z osobami eksperckimi z zakresu potrzeb queerowej młodzieży

z zakresu aspektów prawnych oraz statutu szkolnego

- > natychmiastowe wprowadzenie zmian w statutach szkolnych, które usuną niezgodne z ustawą o prawie oświatowym zapisy
- > szkolenia dla kadr z aktualnych regulacji ustawy o systemie oświatowym oraz ustawy o prawie oświatowym, w szczególności dla osób na stanowiskach dyrektorskich, jak i osób nauczających, które współpracują z samorządami szkolnymi

z zakresu zdrowia psychicznego

- > umożliwienie osobom uczącym się anonimowego oraz jawnego zgłaszania wiążących postulatów i zastrzeżeń, które dotyczą funkcjonowania placówki
- > szkolenia z zakresu prewencji suicydologicznej oraz interwencji kryzysowej dla osób uczących się oraz dla osób nauczających
- > umożliwienie obecności wykwalifikowanych osób z organizacji pozarządowych

Psychorekomendację sporządziła Fundacja Fala Nowej Kultury.

fala.nowej.kultury@gmail.com | www.falanowejkultury.pl | 514 771 313
@falanowejkultury | @spojrznasiebie | www.spojrznasiebie.pl